

บทที่ 4

การวิเคราะห์การรักษาพยาบาลของประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป

ในบทนี้ เป็นส่วนของการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลของประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป กับปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ โดยเป็นการเลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป ที่มีการเจ็บป่วยในรอบ 2 สัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์ จำนวนตัวอย่างก่อนถ่วงน้ำหนัก 14,030 คนและเมื่อถ่วงน้ำหนักแล้วคิดเป็น 11,570 คน และแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลกับปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ โดยวิธีวิเคราะห์แบบตารางไขว้

ส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลของประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป กับปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย รายได้ สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี เพื่อวิเคราะห์ว่าประชากรไทยที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ที่มีปัจจัยดังกล่าวแตกต่างกัน จะมีการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลในการรักษาการเจ็บป่วยแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลของประชากรไทยที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบัน รองลงมาคือ การซื้อยากินเอง การไม่ได้รักษา และการรักษาแบบแผนโบราณ ตามลำดับ (ร้อยละ 70.6 เปรียบเทียบกับร้อยละ 20.0, 6.0 และร้อยละ 3.4 ตามลำดับ) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล

เพศ

เพศ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านสรีระร่างกายตามธรรมชาติแล้วยังสะท้อนให้เห็นความแตกต่างในลักษณะทางสังคม อันส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของคน โดยเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจกับการดูแลสุขภาพของตนเองให้แข็งแรง หรือเมื่อป่วยก็มักจะแสวงหาการรักษาพยาบาลมากกว่าเพศชาย (ภัสสร ลิมานนท์, 2544: 5-6)

ผลจากการวิเคราะห์ด้วยตารางไขว้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลกับเพศ กล่าวคือ เพศหญิงเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบแผน ปัจจุบันในสัดส่วนที่มากกว่าเพศชายเล็กน้อย (ร้อยละ 70.9 เปรียบเทียบกับ 70.0) และยังพบอีกว่า เพศหญิงมีสัดส่วนของการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบแผนโบราณมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 3.7 เปรียบเทียบกับร้อยละ 3.0) ขณะที่เพศชายนิยมซื้อยากินเองและไม่ได้ทำการรักษาหากมีการเจ็บป่วย มากกว่าเพศหญิง แต่ไม่ต่างกันมาก (ร้อยละ 20.4 เปรียบเทียบกับร้อยละ 19.8 และร้อยละ 6.7 เปรียบเทียบกับร้อยละ 5.5 ตามลำดับ)

อายุ

อายุเป็นปัจจัยทางประชากรปัจจัยหนึ่งที่แสดงถึง ความแตกต่างด้านพัฒนาการทั้ง ด้านร่างกาย และความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับตนเอง ความรู้สึกรู้จักคิด การตัดสินใจ รวมทั้ง ความรู้ ความเข้าใจ และการสั่งสมประสบการณ์ของแต่ละวัยตลอดจนการรับรู้ในการเจ็บป่วยด้วย โรคต่างๆ อายุมีอิทธิพลในการกำหนดความสามารถในการดูแลตนเองของบุคคล รวมถึงการจัดการ กับความเจ็บป่วยของตนเอง โดยจะเพิ่มขึ้นตามอายุจนสูงสุดในวัยผู้ใหญ่ และอาจลดลงเมื่อเข้าสู่วัย สูงอายุ (Orem, 1991: 238-241)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลกับอายุ พบว่า มี ความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มอายุมากที่สุด (70 ปี ขึ้นไป) ไม่ได้ รักษาพยาบาลและรักษาแบบแผนปัจจุบันสูงกว่ากลุ่มอายุอื่นในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มอายุอื่น ในขณะที่ กลุ่มอายุน้อยที่สุด (50-59 ปี) จะซื้อยากินเองมากที่สุดและเลือกใช้บริการแพทย์ทั้งแผนโบราณและ แผนปัจจุบันน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ

สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรสเป็นลักษณะภูมิหลังทางประชากร ซึ่งสามารถบ่งบอกรูปแบบของ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน การมีคู่สมรสหรือคู่ชีวิตยังเป็นส่วนหนึ่งของแรงสนับสนุน ทางสังคม ที่ช่วยให้สามารถประเมินคุณภาพของการดูแลตนเอง และช่วยบ่งชี้ถึงศักยภาพในการพัฒนา ความสามารถในการดูแลตนเอง เพื่อมิให้เกิดการเจ็บป่วยได้ และหากเกิดการเจ็บป่วยก็จะส่งผลต่อ การตัดสินใจไปรับการรักษาพยาบาลและเลือกรับการรักษาด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง (สมจิต หนูเจริญกุล, 2537: 41)

จากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลกับสถานภาพสมรส แสดงให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีสถานภาพโสดแล้ว ผู้ที่กำลังสมรสและผู้ที่เคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก) เลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบันในสัดส่วนที่มากกว่า ยังพบอีกว่า ผู้ที่มี สถานภาพโสดนิยมซื้อยากินเองสูงกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรส และเคยสมรส (ร้อยละ 28.0

เปรียบเทียบกับร้อยละ 20.0 และ 19.3 ตามลำดับ) และยังเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่เป็ นโรคกลับมามี สัดส่วนของผู้ที่ไม่ไปรับการรักษาพยาบาลต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ

การศึกษา

การศึกษาเป็นสถานภาพทางสังคมที่แสดงถึงระดับความสามารถในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีและการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยของบุคคล บุคคลที่มีการ ศึกษาสูงน่าจะมีโอกาสในการเลือกรูปแบบการรักษาพยาบาลที่เหมาะสมกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่า (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2536: 182)

ผลการศึกษานี้พบว่า การศึกษาและการเลือกวิธีการรักษาพยาบาลมีความสัมพันธ์ กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ที่จบการศึกษาในระดับสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 มี สัดส่วนของผู้ที่เลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบันมากกว่าผู้ที่จบการศึกษาในระดับอื่นๆ กล่าวคือ ร้อยละ 74.6 ของผู้ที่จบการศึกษาในระดับสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นผู้ที่ใช้วิธี รักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบัน เปรียบเทียบกับผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 4 และไม่มีการศึกษา (ร้อยละ 71.2 , 70.1 และร้อยละ 69.9 ตามลำดับ) และยังพบอีกว่า ผู้ที่ไม่มีการศึกษามีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับการเจ็บป่วยของตนเองและรักษาแบบแผนโบราณสูง กว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับอื่นๆ

อาชีพ

อาชีพหรือลักษณะงานที่ทำนับเป็นตัวแปรที่สำคัญอีกตัวหนึ่งที่ใช้อธิบายการเจ็บป่วย ของประชากร การมีงานทำหรือไม่มีงานทำ รวมทั้งลักษณะงานที่ทำอาจส่งผลต่อการได้มาซึ่งรายได้ เพื่อสนองตอบความต้องการของบุคคล และการดูแลสุขภาพของตนด้วย ผู้ที่ทำงานจึงน่าจะมี ความสามารถเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลเพื่อรักษาการเจ็บป่วยของตนได้ดีกว่า

จากการวิเคราะห์ด้วยตารางไขว้แสดงให้เห็นว่า อาชีพเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ การเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่ไม่ได้ทำงานมีสัดส่วนของ ผู้ที่เลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบันและมากกว่าผู้ที่ทำงานทั้งในภาคเกษตรกรรม และนอก ภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 74.7 เปรียบเทียบกับร้อยละ 65.8 และร้อยละ 65.0 ตามลำดับ) สำหรับผู้ที่ ทำงานในภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับการเจ็บป่วยของตนมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ทำงานและ ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 6.9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 5.9 และ 6.9 ตามลำดับ) นอกจากนี้ยัง พบอีกว่า ผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนของผู้ที่ซื้อยากินเองสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ ด้วย

เขตที่อยู่อาศัย

ความแตกต่างทั้งทางด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม ความเจริญในด้านต่างๆ น่าจะมีผล ต่อรูปแบบในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน ทำให้การดูแลตนเองในด้านสุขภาพแตกต่างกัน ยังผลให้

ภาวะการเจ็บป่วยแตกต่างกันด้วย เขตที่อยู่อาศัยจึงน่าจะมีผลต่อการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยเกิดขึ้น เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่เน้นในเขตเมืองมากกว่า ทำให้มีสถานพยาบาลที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพกว่า

จากการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทไม่ไปรับการรักษา หรือรักษาด้วยแพทย์แผนโบราณในสัดส่วนที่สูงกว่า แต่รับการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันและซื้อยากินเองในสัดส่วนที่น้อยกว่า ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.1.2 ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา

รายได้

รายได้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้มีพฤติกรรมสุขภาพแตกต่างกัน ผู้ที่มีรายได้เพียงพอจะมีความสามารถในการเอาใจใส่สุขภาพได้ดี ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้น้อยหรือไม่เพียงพอ อาจจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพ การเอาใจใส่สุขภาพจึงน่าจะน้อยกว่า ส่งผลให้เกิดการเจ็บป่วยได้ง่ายกว่า นอกจากนี้ รายได้อีกยังเป็นสิ่งจำเป็นในการครองชีพ ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะในวัยสูงอายุ ซึ่ง Pender (1982: 161-162) กล่าวว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะมีโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และสามารถจัดหาสิ่งที่จำเป็นที่เอื้อต่อการดูแลรักษาสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยได้ดีกว่า

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าว พบว่า ผู้ที่ไม่มีรายได้กลับนิยมไปรักษาแผนปัจจุบันมากกว่าผู้ที่มีรายได้สูงกว่า ทั้งยังซื้อยากินเองน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ ด้วย ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้มากกว่า 5,000 บาท ขึ้นไป นิยมซื้อยากินเองมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล

หลักประกันสุขภาพหรือสวัสดิการการรักษาพยาบาลเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการรับบริการที่สถานบริการสุขภาพ (Lauver, 1992: 281-286) สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลจึงน่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลของแต่ละบุคคล

ผลจากการศึกษาพบว่า สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลแล้ว ผู้ที่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบันในสัดส่วนที่สูงกว่า (ร้อยละ 72.2 เปรียบเทียบกับร้อยละ 62.9) แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่ได้รับสวัสดิการกลับมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ไปรับการรักษาและรักษาแบบแผนโบราณสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับสวัสดิการ

4.1.3 ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ

ระดับการเจ็บป่วย

ระดับของการเจ็บป่วยเป็นอีกตัวแปรหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญต่อการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลของบุคคล เนื่องจากในแต่ละระดับของการเจ็บป่วยน่าจะมีรูปแบบการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลที่แตกต่างกัน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้สนใจศึกษาการเจ็บป่วยในแง่ของการหยุดหรือไม่หยุดกิจวัตรประจำวัน เนื่องจากการหยุดหรือไม่หยุดกิจวัตรประจำวันนั้นน่าจะสะท้อนถึงความรุนแรงของการเจ็บป่วย

ผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยในรอบ 2 สัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.7) หากมีการเจ็บป่วยก็จะไม่หยุดกิจวัตรประจำวัน มีส่วนน้อยที่หยุดกิจวัตรประจำวัน นั่นคือ ร้อยละ 25.3 จากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลกับระดับการเจ็บป่วย พบว่า ระดับการเจ็บป่วยเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้หยุดกิจวัตรประจำวันแล้ว ผู้ที่หยุดกิจวัตรประจำวันเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบันในสัดส่วนที่มากกว่า (ร้อยละ 83.1 เปรียบเทียบกับร้อยละ 66.3) ในทางกลับกัน ผู้ที่ไม่ได้หยุดกิจวัตรประจำวันเลือกที่จะไม่ไปรับการรักษา ซึ่อยากกินเอง หรือไปรับการรักษาแบบแผนโบราณในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่หยุดกิจวัตรประจำวัน

การตรวจร่างกายประจำปี

การตรวจร่างกายประจำปีนั้นเป็นมาตรการที่สำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันการเจ็บป่วย สุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคต่างๆ ที่ป้องกัน หรือหลีกเลี่ยงได้ และเพื่อวินิจฉัยตรวจค้นโรคที่สามารถรักษาให้หายได้ หรือสามารถหยุดยั้งการดำเนินการของโรคได้ในระยะเริ่มต้น

การวิเคราะห์ด้วยตารางไขว้แสดงให้เห็นว่า การตรวจร่างกายประจำปีเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ที่ได้รับการตรวจร่างกายประจำปี เลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบันในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการตรวจในทางกลับกัน ผู้ที่ไม่ได้รับการตรวจร่างกายประจำปีเลือกที่จะไม่ไปรับการรักษา ซึ่อยากกินเอง หรือไปรับการรักษาแบบแผนโบราณในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่ได้รับการตรวจร่างกายประจำปี

ตารางที่ 6 การกระจายร้อยละของการเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาลของประชากรไทยอายุ 50 ปี ขึ้นไป
ที่มีการเจ็บป่วยในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังของบุคคล
ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ

ลักษณะทั่วไป	การเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาล				รวม (จำนวนไม่ถ่วงน้ำหนัก)
	ไม่ได้รักษา	ซื้อยากินเอง	แผนโบราณ	แผนปัจจุบัน	
ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล					
เพศ					
หญิง	5.5	19.8	3.7	70.9	100.0 (8,692)
ชาย	6.7	20.4	3.0	70.0	100.0 (5,338)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 = 10.831$		P-value = 0.013		
อายุ					
50-59 ปี	5.7	24.6	2.4	67.3	100.0 (4,827)
60-69 ปี	5.3	18.0	4.1	72.5	100.0 (4,896)
70 ปี ขึ้นไป	7.0	16.4	4.0	72.6	100.0 (4,307)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 = 119.989$		P-value = 0.000		
สถานภาพสมรส					
โสด	3.7	28.0	4.0	64.3	100.0 (475)
กำลังสมรส	6.0	20.0	3.1	70.9	100.0 (8,816)
เคยสมรส(หม้าย/หย่า/แยก)	6.1	19.3	4.0	70.5	100.0 (4,739)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 = 24.041$		P-value = 0.001		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเลือกใช้ชีวิตรักษาพยาบาล				รวม (จำนวนไม่ถ่วงน้ำหนัก)
	ไม่ได้รักษา	ซื้อยากินเอง	แผนโบราณ	แผนปัจจุบัน	
การศึกษา					
ไม่มีการศึกษา	7.7	17.7	4.6	69.9	100.0 (2,622)
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	7.5	18.2	3.1	71.2	100.0 (965)
ประถมศึกษาปีที่ 4	5.7	20.9	3.3	70.1	100.0 (8,834)
สูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	3.1	20.1	2.3	74.6	100.0 (1,609)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 = 58.619$		P-value = 0.000		
อาชีพ					
ไม่ได้ทำงาน	5.9	15.6	3.8	74.7	100.0 (8,124)
ในภาคเกษตรกรรม	6.9	24.2	3.0	65.8	100.0 (2,737)
นอกภาคเกษตรกรรม	4.9	27.2	3.0	65.0	100.0 (3,169)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 = 196.225$		P-value = 0.000		
เขตที่อยู่อาศัย					
เขตเมือง	4.0	21.0	2.8	72.1	100.0 (8,254)
เขตชนบท	6.7	19.7	3.7	70.0	100.0 (5,776)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 = 36.876$		P-value = 0.000		
ปัจจัยเสริมความสามารถใน					
การรับการรักษา					
รายได้					
ไม่มีรายได้	5.8	17.2	3.6	73.3	100.0 (9,541)
ต่ำกว่า 2,000 บาท	8.6	25.3	4.0	62.1	100.0 (1,501)
2,001-5,000 บาท	5.9	25.6	3.2	65.3	100.0 (1,800)
มากกว่า 5,000 บาท	2.8	26.7	1.6	68.9	100.0 (1,188)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 = 167.115$		P-value = 0.000		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาล				รวม (จำนวนไม่ถ่วงน้ำหนัก)
	ไม่ได้รักษา	ซื้อยากินเอง	แผนโบราณ	แผนปัจจุบัน	
สวัสดิการคำรักษาพยาบาล					
ได้รับ	6.2	18.0	3.7	72.2	100.0 (11,903)
ไม่ได้รับ	5.1	29.6	2.4	62.9	100.0 (2,127)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 =$	145.277	P-value =	0.000	
ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ					
ระดับการเจ็บป่วย					
หยุดกิจวัตรประจำวัน	2.9	11.2	2.7	83.1	100.0 (3,588)
ไม่หยุดกิจวัตรประจำวัน	7.0	23.0	3.7	66.3	100.0 (10,442)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 =$	306.219	P-value =	0.000	
การตรวจร่างกายประจำปี					
เคย	2.8	12.9	2.3	81.9	100.0 (4,004)
ไม่เคย	7.1	22.7	3.9	66.4	100.0 (10,026)
รวม	6.0	20.0	3.4	70.6	100.0 (14,030)
	$\chi^2 =$	271.250	P-value =	0.000	

4.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการ รับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation)

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีถดถอยลอจิต (multinomial logit regression) เป็นการวิเคราะห์แบบหลายตัวแปร ซึ่งยังคงมีวัตถุประสงค์และแนวคิดเหมือนกับการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นตรง คือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2544: 58) โดยมีเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง คือ ตัวแปรอิสระทุกตัวที่นำมาใช้ในแบบจำลอง หรือสมการเดียวกันจะต้องมีความสัมพันธ์ในเชิงสถิติไม่สูงนัก เพื่อป้องกันปัญหาความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้น (multicollinearity) ในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวนี้ จะใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation) เพื่อพิจารณาว่าหากตัวแปรอิสระคู่ใดมีความสัมพันธ์สูงมากกว่าหรือเท่ากับ 0.60 แสดงว่า ตัวแปรอิสระคู่นั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันค่อนข้างสูง (Blalock, 1972: 457) ซึ่งขัดกับข้อกำหนดเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยลอจิต และมีผลให้ผลการวิเคราะห์เบี่ยงเบนจากความเป็นจริง ดังนั้นจะไม่นำตัวแปรอิสระคู่ดังกล่าวมาวิเคราะห์ในแบบจำลองเดียวกัน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้น

เนื่องจากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ นั้นมีเงื่อนไขว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องเป็นตัวแปรที่มีระดับการวัดไม่ต่ำกว่าระดับช่วง (interval scale) ในกรณีที่ตัวแปรที่มีระดับการวัดที่ต่ำกว่าจะต้องแปลงค่าของตัวแปรนั้นให้เป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0 และ 1 โดยให้กลุ่มที่ผู้วิจัยสนใจตามสมมติฐานให้มีค่าเป็น 1 และกลุ่มอื่นๆ มีค่าเป็น 0 รายละเอียดของตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (ตารางที่ 7) มีดังนี้

1. เพศ
  - กำหนดให้ 1 คือ เพศหญิง
  - 0 คือ เพศชาย (กลุ่มอ้างอิง)
2. อายุ หมายถึง อายุรายปีของประชากรตัวอย่าง
3. สถานภาพสมรส
  - 3.1 โสด กำหนดให้ 1 คือ โสด 0 คือ อื่นๆ
  - 3.2 กำลังสมรส กำหนดให้ 1 คือ กำลังสมรส 0 คือ อื่นๆ
  - 3.3 เคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก) (กลุ่มอ้างอิง)
4. การศึกษา
  - 4.1 ระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4
    - กำหนดให้ 1 คือ ระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 0 คือ อื่นๆ

- 4.2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4
กำหนดให้ 1 คือ ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 0 คือ อื่นๆ
- 4.3 ระดับสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4
กำหนดให้ 1 คือ ระดับสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 0 คือ อื่นๆ
- 4.4 ไม่มีการศึกษา (กลุ่มอ้างอิง)
5. อาชีพ
- 5.1 ในภาคเกษตรกรรม
กำหนดให้ 1 คือ ในภาคเกษตรกรรม 0 คือ อื่นๆ
- 5.2 นอกภาคเกษตรกรรม
กำหนดให้ 1 คือ นอกภาคเกษตรกรรม 0 คือ อื่นๆ
- 5.3 ไม่ได้ทำงาน (กลุ่มอ้างอิง)
6. เขตที่อยู่อาศัย
กำหนดให้ 1 คือ ในเขตเมือง
0 คือ ในชนบท (กลุ่มอ้างอิง)
7. รายได้ หมายถึง รายได้สุทธิโดยเฉลี่ยต่อเดือน
8. สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล
กำหนดให้ 1 คือ ได้รับ
0 คือ ไม่ได้รับ (กลุ่มอ้างอิง)
9. ระดับการเจ็บป่วย
กำหนดให้ 1 คือ หยุดกิจวัตรประจำวัน
0 คือ ไม่หยุดกิจวัตรประจำวัน (กลุ่มอ้างอิง)
10. การตรวจร่างกายประจำปี
กำหนดให้ 1 คือ ได้รับการตรวจร่างกายประจำปี
0 คือ ไม่ได้รับการตรวจร่างกายประจำปี (กลุ่มอ้างอิง)

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่ โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson coefficient) พบว่า การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีความสัมพันธ์กับรายได้ (ค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.617) หมายความว่า ผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะมีรายได้สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ดังนั้น การใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยจึงไม่สมควรนำตัวแปรอาชีพและตัวแปรรายได้ มาเป็นตัวแปรอิสระในสมการร่วมกันได้ เนื่องจากอาจจะมีปัญหาจากความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้นอันส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยล่อจิต

ตารางที่ 7 เมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา

	1	2	3.1	3.2	4.1	4.2	4.3	5.1	5.2	6	7	8	9	10
1. เพศหญิง	1.000													
2. อายุ	0.018	1.000												
3.1 โสด	0.323*	-0.301*	1.000											
3.1 กำลังสมรส	-0.073*	-0.061*	-0.241*	1.000										
4.1 ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	-0.018*	0.095*	-0.031*	-0.014	1.000									
4.2 ประถมศึกษาปีที่ 4	0.040*	-0.240*	0.133*	-0.033*	-0.365*	1.000								
4.3 สูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	0.149*	-0.115*	0.076*	0.074*	-0.090*	-0.443*	1.000							
5.1 ในภาคเกษตร	0.081*	-0.333*	0.220*	-0.024*	-0.007	0.189*	-0.125*	1.000						
5.2 นอกภาคเกษตร	0.109*	-0.291*	0.080*	0.050*	-0.028*	-0.012	0.185*	-0.286*	1.000					
6. เขตเมือง	0.017	-0.015	-0.042*	0.066*	-0.025*	-0.098*	0.259*	-0.241*	0.164*	1.000				
7. รายได้	0.276*	-0.352*	0.146*	0.030*	-0.043*	-0.017	0.274*	0.116*	0.617*	0.129*	1.000			
8. ได้รับสวัสดิการ	0.026*	0.146*	0.008	-0.061*	0.004	0.004	-0.067*	0.044*	-0.107*	-0.252*	-0.079*	1.000		
9. หุุดกิจวัตรประจำวัน	0.037*	0.017	0.003	-0.010	0.006	-0.001	-0.009	-0.029*	-0.008	-0.019*	-0.011	-0.015	1.000	
10. ตรวจร่างกายประจำปี	0.011	0.010	0.027*	-0.013	-0.023*	-0.031*	0.164*	-0.095*	0.031*	0.145*	0.043*	-0.030*	0.065*	1.000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

เพื่อให้สอดคล้องกับสมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแยกการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ออกเป็น 2 แบบจำลอง ดังนี้

แบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ เขตที่อยู่อาศัย สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี

แบบจำลองที่ 2 ประกอบด้วยตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย รายได้ สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี

4.3 การวิเคราะห์ความแตกต่างของการเลือกใช้ชีวิตรักษาพยาบาล จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริมความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ โดยการวิเคราะห์ multinomial logit regression

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีถดถอยลอจิต (multinomial logit regression) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบหลายตัวแปร เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม 1 ตัว กับตัวแปรอิสระหลายตัว โดยที่ตัวแปรตามเป็นตัวแปรระดับกลุ่มที่มีมากกว่า 2 ค่า (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2544: 87) ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะแสดงในทิศทางเชิงเปรียบเทียบกับตัวแปรที่กำหนดให้เป็นกลุ่มอ้างอิง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งตัวแปรตามออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) การไม่ได้รับการรักษา 2) การซื้อยากินเอง 3) การรักษาแบบแผนโบราณ และ 4) การรักษาแบบแผนปัจจุบัน ทั้งนี้กำหนดให้การรักษาแบบแผนปัจจุบันเป็นกลุ่มอ้างอิง สำหรับตัวแปรอิสระ ได้กำหนดกลุ่มอ้างอิง โดยถ้าตัวแปรใดเป็นตัวแปรระดับกลุ่ม หรือระดับจัดอันดับ กลุ่มอ้างอิงจะกำหนดให้สอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษา ซึ่งปรากฏสัญลักษณ์ในตารางว่า ตัวแปรใดที่กำหนดให้เป็นกลุ่มอ้างอิง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระในขั้นต่อไป ได้แยกการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ออกเป็นสองแบบจำลองดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งเป็นผลจากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงกว่า 0.60 ขึ้นไป จึงไม่นำมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพราะจะส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นตรง ซึ่งผลการวิเคราะห์นั้นจะแสดงด้วยค่า Odds ratio ของแต่ละแบบจำลองการวิเคราะห์ multinomial logit regression ทั้งนี้ค่า Odds ratio ที่ได้จะแสดงถึงความน่าจะเป็นของวิธีการรักษาพยาบาลในรูปแบบต่างๆ เปรียบเทียบกับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน ซึ่งในที่นี้คือ 1) ความน่าจะเป็นของการไม่รับการรักษาเปรียบเทียบกับ การรักษาแบบแผนปัจจุบัน 2) ความน่าจะเป็นของการเลือกซื้อยากินเองเปรียบเทียบกับ การรักษาแบบแผนปัจจุบัน และ 3) ความน่าจะเป็นในการเลือกการรักษาแบบแผนโบราณเปรียบเทียบกับ การรักษาแบบแผนปัจจุบัน หลังจากที่ได้ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีถดถอยลอจิตทั้งสองแบบจำลองแล้วพบว่า ตัวแปรทั้งหมดในแบบจำลองที่ 1 สามารถอธิบายการแปรผันของการกำหนดการเลือกใช้ชีวิตรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยได้ดีกว่าแบบจำลองที่ 2 เล็กน้อย (ค่า R^2 เท่ากับร้อยละ 9.90

เปรียบเทียบกับร้อยละ 9.10) ผู้วิจัยจึงเลือกนำเสนอเฉพาะแบบจำลองที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ เขตที่อยู่อาศัย สวัสดิการการรักษาพยาบาล ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้งหมดประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ เขตที่อยู่อาศัย สวัสดิการการรักษาพยาบาล ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี สามารถอธิบายการแปรผันของการกำหนดการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยได้ ร้อยละ 9.90 (ค่า $R^2 = 0.099$) และพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ภายหลังจากที่ควบคุมด้วยอิทธิพลจากตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้ว คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ เขตที่อยู่อาศัย สวัสดิการการรักษาพยาบาล ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เพศ

ภายหลังจากที่ควบคุมด้วยอิทธิพลจากตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้ว พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน เพศหญิงมีความน่าจะเป็นที่จะไม่รับการรักษาเป็น 0.754 เท่า ของเพศชาย (ค่า odds ratio = 0.754) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทหน้าที่ของเพศหญิงในสังคมไทย ที่ถูกกำหนดบทบาทในการเป็นแม่หรือผู้ดูแล เพศหญิงจึงแสวงหาวิธีการดูแลสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ แม้ว่าจะเป็นการเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย ก็จะทำการรักษาให้กลับมามีสุขภาพดีดังเดิม เพื่อที่จะสามารถดูแลสมาชิกในครอบครัวของตนเองได้ นอกจากนี้อาจเป็นเพราะเพศชายมีแนวโน้มที่จะคิดว่าตนเป็นเพศที่แข็งแรง อดทนมากกว่าเพศหญิง เมื่อมีการเจ็บป่วย โดยเฉพาะการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ แล้ว มักจะมองข้ามการดูแลสุขภาพตนเอง (นัยนา พิพัฒน์วิมลชชา, 2535: 26; นภาพร ชโยวรรณ และ จอห์น โนเดล, 2539: 178; สันทัด เสริมศรี, 2541; Harris and Guten, 1979)

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการไปรักษาแบบแผนปัจจุบันกับการซื้อยากินเอง และการไปรักษาแบบแผนโบราณกับเพศชายแล้ว เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะรักษาโดยการซื้อยากินเอง และแบบแผนโบราณเมื่อเปรียบเทียบกับ การรักษาแบบแผนปัจจุบันเป็น 0.971 และ 1.107 เท่า ของเพศชาย (ค่า odds ratio = 0.971 และ 1.107) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ดังกล่าว ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อายุ

เมื่อพิจารณาอิทธิพลของอายุ โดยควบคุมให้ตัวแปรอิสระอื่นๆ คงที่แล้ว ปรากฏว่า ตัวแปรอายุมีผลต่อการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้ที่

อายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะไม่ได้รับการรักษามากกว่าที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันเป็น 1.011 เท่า ของผู้ที่อายุน้อยกว่า (ค่า odds ratio = 1.011) ซึ่งสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะไม่ได้รับการรักษาพยาบาลมากกว่า ซึ่งตรงกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามีความทันสมัยมากกว่าและมีความหวังในชีวิตมากกว่า จึงไปรับการรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบันเมื่อป่วย แทนที่จะปล่อยทิ้งไว้ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่อายุมากกว่านิยมที่จะไม่ได้รับการรักษาการเจ็บป่วยของตนมากกว่าการไปรักษาแบบแผนปัจจุบัน เช่นเดียวกับการศึกษาของ Nakar and others (2001) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นจะมีการใช้การรักษาแบบแผนโบราณมากกว่าการรักษาแบบแผนปัจจุบัน ผลการศึกษาในครั้งนี้ยังพบอีกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของตัวเองแล้ว ผู้ที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าการซื้อยากินเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการซื้อยากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณกับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน พบว่า อายุไม่ได้มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการซื้อยากินเองและการรักษาแบบแผนโบราณ

สถานภาพสมรส

สำหรับตัวแปรสถานภาพสมรสของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วซื้อยากินเอง พบว่าหลังจากที่ควบคุมด้วยอิทธิพลจากตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้ว ตัวแปรสถานภาพสมรสมีผลต่อกรรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรสมีแนวโน้มที่จะซื้อยากินเองมากกว่าที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันเป็น 0.881 เท่าของผู้ที่มีสถานภาพเคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก) (ค่า odds ratio = 0.881) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรสมีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าซื้อยากินเอง ซึ่งตรงกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้บางส่วนและสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่อยู่กับคู่สมรสน่าจะได้รับการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลหรือเป็นที่ปรึกษาโดยเฉพาะในด้านสุขภาพ นอกจากนี้คู่สมรสยังเป็นส่วนหนึ่งของแรงสนับสนุนทางสังคม การมีความรัก ความเข้าใจ สนใจ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีการสื่อความหมายอย่างเปิดเผยและมีประสิทธิภาพ จะช่วยประเมินคุณภาพของการดูแลตนเอง และช่วยบ่งชี้ถึงศักยภาพในการพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเอง เพื่อมิให้เกิดการเจ็บป่วยได้ และหากเกิดการเจ็บป่วยก็จะส่งผลกระทบต่อจิตใจไปรับการรักษาพยาบาลเพื่อบรรเทาการเจ็บป่วยของคู่สมรสโดยเร็ว (สันทัด เสริมศรี, 2528: 388; สมจิต หนูเจริญกุล, 2537: 41)

ส่วนการซื้อยากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณเปรียบเทียบกับมารับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างผู้ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน

การศึกษา

ส่วนตัวแปรการศึกษาของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วไม่ได้รักษาการเจ็บป่วย พบว่า หลังจากที่ถูกควบคุมด้วยอิทธิพลจากตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้ว ตัวแปรการศึกษามีผลต่อการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ความน่าจะเป็นในการที่จะไม่รับการรักษา (เปรียบเทียบกับ การไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน) จะลดลงตามระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ยิ่งสำเร็จการศึกษาสูงขึ้นยิ่งทำให้ผู้สูงอายุเลือกที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าที่จะปล่อยทิ้งไว้ ซึ่งตรงกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้บางส่วนและสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มีการศึกษามีโอกาสที่จะเสาะแสวงหาข้อมูล เพื่อนำมาคิดพิจารณา ตัดสินใจเลือกใช้รักษาการเจ็บป่วยได้มากกว่าผู้ที่ไม่มีการศึกษา (กมลพรรณ หอมนาน, 2539: 62 และ Jalowiec and Powers, 1981: 10-15) เช่นเดียวกับ การศึกษาของ นภาพร ชโยวรรณ และ จอห์น โนเดล (2539) และ Jitapunkul and others (1999) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาจะใช้ระบบบริการสุขภาพที่ให้การรักษา เช่น สถานีอนามัย คลินิก โรงพยาบาล มากกว่าการไม่รักษา และพบหมอแผนโบราณ ในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษา

ส่วนในกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยแล้วซื้อยากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณ เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่มีการศึกษาแล้ว กลับไม่พบว่า การศึกษามีอิทธิพลต่อวิธีการรักษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อาชีพ

อาชีพของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วไม่ได้รักษาการเจ็บป่วย และซื้อยากินเอง พบว่า หลังจากที่ถูกควบคุมด้วยอิทธิพลจากตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้ว ตัวแปรอาชีพมีผลต่อการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมแนวโน้มน้ำที่จะไม่รับการรักษาพยาบาล (odds ratio = 1.289) และซื้อยากินเอง (odds ratio = 1.743) แทนที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน

สำหรับผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนั้น มีแนวโน้มที่จะซื้อยากินเองมากกว่าที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ซึ่งผลการศึกษานี้ไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมน่าจะมีสัดส่วนของผู้ที่ไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าการไม่ได้รับการรักษา ซื้อยากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณ ซึ่งการที่ผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีพฤติกรรมซื้อยากินเองมากกว่าการไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน อาจเนื่องมาจาก ผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมจะมีรูปแบบการทำงานที่ต่อเนื่อง ทำให้การใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงานเพื่อหารายได้มาเลี้ยงชีพ และครอบครัว รวมทั้งมีความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพอยู่บ้าง เมื่อมีการเจ็บป่วยจึงเลือกที่จะซื้อยากินเองก่อน เพื่อที่จะ

สามารถกลับมาทำงานได้ตามปกติ โดยไม่ต้องหยุดงานเพื่อไปรับการรักษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัตนา กฤษณาธาร (2535: 83) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมเลือกใช้บริการชื้อยาเกินเองมากกว่าที่จะไปรับการรักษาจากสถานพยาบาลต่างๆ หรือด้วยวิธีอื่นๆ

ที่อยู่อาศัย

สำหรับตัวแปรด้านที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วไม่ได้รักษาการเจ็บป่วย เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันนั้น พบว่า หลังจากที่ถูกควบคุมด้วยอิทธิพลจากตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้ว ตัวแปรที่อยู่อาศัยมีผลต่อการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะไม่ได้รักษาการเจ็บป่วยเป็น 0.682 เท่า ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท (ค่า odds ratio = 0.682) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าการไม่ได้รักษา ซึ่งตรงกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้บางส่วนและสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในเขตเมืองมีสถานบริการด้านสุขภาพอนามัยแบบแผนปัจจุบันทั้งของรัฐและเอกชนรวมกันอยู่อย่างมากมาย ในขณะที่เขตชนบทมักจะขาดแคลนสถานบริการดังกล่าว รวมทั้งบุคลากรทางการแพทย์ยังไม่เพียงพอ ทำให้ผู้สูงอายุในเขตเมืองเลือกใช้บริการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าวิธีอื่นๆ

ส่วนในกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วชื้อยาเกินเอง และรักษาแบบแผนโบราณ เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะชื้อยาเกินเอง และรักษาแบบแผนโบราณเมื่อเปรียบเทียบกับการรักษาแบบแผนปัจจุบันเป็น 0.983 และ 0.847 เท่า ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท (ค่า odds ratio = 0.983 และ 0.847) แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล

ในด้านสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วชื้อยาเกินเอง เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันนั้น พบว่า หลังจากที่ถูกควบคุมด้วยอิทธิพลจากตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ พบว่า ผู้ที่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลมีแนวโน้มที่จะชื้อยาเกินเองมากกว่าที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันเป็น 0.513 เท่า ของผู้ที่ไม่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล (ค่า odds ratio = 0.513) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ที่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลมีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าการชื้อยาเกินเอง ซึ่งตรงกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้บางส่วน การที่ผู้สูงอายุเลือกรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าอาจเป็นเพราะการมีสวัสดิการต่างๆ เช่น บัตรสปร. บัตรทอง 30 บาท เป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเพียงเล็กน้อย ซึ่งผู้สูงอายุสามารถไปรับการรักษาพยาบาลได้ (นพวรรณ จงวัฒนา, เกื้อ วงศ์บุญสิน และรุ่งรัตน์ โกวรรณะกุล, 2541: 86-90) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Pravin

(2002: 36-39) ที่พบว่า สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้สถานพยาบาล ซึ่งผู้ได้รับสวัสดิการหรือทำประกันสุขภาพจะเลือกใช้สถานพยาบาลที่กำหนดในเงื่อนไขของการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะโรงพยาบาลของรัฐมากกว่าที่จะรักษาโดยวิธีอื่น เช่น การชื้อยามากินเอง

ส่วนในกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วไม่ได้รับการรักษา และรักษาแบบแผนโบราณเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้รับสวัสดิการแล้ว ผู้ที่ได้รับสวัสดิการมีแนวโน้มที่จะไม่ได้รับการรักษา และรักษาแบบแผนโบราณมากกว่าที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันเป็น 0.806 และ 1.153 เท่า ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท (ค่า odds ratio = 0.806 และ 1.153) แต่ความสัมพันธ์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ระดับการเจ็บป่วย

สำหรับระดับการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วไม่ได้รับการรักษา ชื้อยามากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณ เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันนั้น พบว่า ผู้ที่ป่วยจนต้องหยุดกิจกรรมประจำวันมีแนวโน้มที่จะไม่ได้รับการรักษา ชื้อยามากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณมากกว่าที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันคิดเป็น 0.337, 0.394 และ 0.605 เท่า ของผู้ที่ป่วยแต่ไม่หยุดกิจกรรมประจำวัน และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ที่ป่วยจนต้องหยุดกิจกรรมประจำวันมีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าการไม่ได้รับการรักษา ชื้อยามากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณ ซึ่งตรงกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา เป็นไปได้ว่าการเจ็บป่วยที่ทำให้ต้องหยุดกิจกรรมประจำวันน่าจะมีระดับการเจ็บป่วยที่รุนแรงหรือไม่สามารถรักษาด้วยตนเองหรือปล่อยทิ้งไว้ได้ ผู้ป่วยจึงจำเป็นต้องเลือกเข้ารับการรักษาที่สถานพยาบาลต่างๆ เพื่อที่จะกลับมาดำเนินกิจกรรมประจำวันได้ตามปกติ (สวณิ เต็งรังสรรค์, 2535; จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ, 2539; นภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล, 2539: 177-180; กันยารัตน์ อุบลวรรณ, 2540: 121-123)

การตรวจร่างกายประจำปี

ในส่วนของ การตรวจร่างกายประจำปีของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วย แล้วไม่ได้รับการรักษา ชื้อยามากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณ เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันนั้น พบว่า หลังจากที่ถูกควบคุมด้วยอิทธิพลจากตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ แล้ว ตัวแปรการตรวจร่างกายประจำปี มีผลต่อการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับตรวจร่างกายประจำปีมีแนวโน้มที่จะไม่ได้รับการรักษา ชื้อยามากินเอง และรักษาแบบแผนโบราณมากกว่าการไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันเป็น 0.375, 0.482 และ 0.537 เท่า ของผู้ที่ไม่ได้รับการตรวจร่างกายประจำปี กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ที่ได้รับการตรวจร่างกายประจำปีมีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าการไม่ได้รับการรักษา ชื้อยามากินเอง และการรักษาแบบแผนโบราณ ซึ่งตรงกับสมมติฐานของการศึกษาที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการ

ตรวจร่างกายประจำปีเป็นการวินิจฉัยภาวะสุขภาพอนามัยหรือภาวะการเป็นโรคหรือความผิดปกติต่างๆ ของบุคคลที่มารับบริการในขณะที่ยังไม่ปรากฏอาการของโรค ซึ่งจะมีโอกาสที่จะได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษาจากแพทย์ ทั้งยังช่วยให้ได้รับการรักษาโรคในระยะเริ่มแรก ลดระยะเวลาการเป็นโรค พร้อมทั้งทำให้มีโอกาสที่จะรักษาให้หายขาดได้ (ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร, 2528: 61; ศุภชัย คุณารัตนพฤกษ์ และคณะ, 2545: 2) เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น ผู้ที่ได้รับการตรวจร่างกายน่าที่จะไปรับการรักษาตามการแนะนำของแพทย์ผู้ให้การตรวจด้วยเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์ห้ถดถอยลอจิด ซึ่งให้เห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ต่อการเลือกที่จะไม่รับการรักษา หรือเลือกที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบัน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ เขตที่อยู่อาศัย ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี กล่าวคือ ผู้สูงอายุเพศหญิง ที่มีอายุน้อย มีการศึกษาดั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป ไม่ได้ทำงาน (เปรียบเทียบกับทำงานในภาคเกษตรกรรม) อาศัยอยู่ในเขตเมือง มีการเจ็บป่วยจนต้องหยุดกิจวัตรประจำวัน และเคยได้รับการตรวจร่างกายประจำปี มีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าไม่รับการรักษา

ส่วนปัจจัยที่กำหนดให้ผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยแล้วทำการรักษาโดยเลือกวิธีซื้อยากินเองหรือไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ผู้สูงอายุที่กำลังสมรส ไม่ได้ทำงาน ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล มีการเจ็บป่วยจนต้องหยุดกิจวัตรประจำวัน และเคยได้รับการตรวจร่างกายประจำปี โดยมีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าการซื้อยากินเอง

สำหรับปัจจัยที่กำหนดให้ผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยแล้วทำการรักษาโดยเลือกวิธีไปรับการรักษาแบบแผนโบราณหรือไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระดับการเจ็บป่วย และการตรวจร่างกายประจำปี กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้สูงอายุที่ป่วยจนต้องหยุดกิจวัตรประจำวัน หรือเคยได้รับการตรวจร่างกายประจำปี โดยมีแนวโน้มที่จะไปรับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่าการไปรับการรักษาแบบแผนโบราณ

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ถดถอยลอจิต (multinomial logit regression) ของการเลือกใช้วิธี

รักษาพยาบาลของประชากรอายุ 50 ปี ขึ้นไป เปรียบเทียบระหว่างการรักษาแบบแผนปัจจุบันกับการไม่ได้รับการรักษา ซ้ำยากินเอง และการรักษาแบบแผนโบราณ ที่สัมพันธ์กับปัจจัยภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยเสริม ความสามารถในการรับการรักษา และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วยและอื่นๆ

ลักษณะทั่วไป	การเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาล		
	ไม่ได้รักษาเปรียบเทียบ	ซ้ำยากินเอง	แบบแผนโบราณ
	กับ	เปรียบเทียบกับ	เปรียบเทียบกับ
	แบบแผนปัจจุบัน	แบบแผนปัจจุบัน	แบบแผนปัจจุบัน
	odds ratio	odds ratio	odds ratio
ปัจจัยภูมิหลังของบุคคล			
เพศ			
หญิง	0.754*	0.971	1.107
ชาย	=====	=====	=====
อายุ	1.011*	1.003	1.009
สถานภาพสมรส			
โสด	0.753	1.256	1.263
กำลังสมรส	0.977	0.881*	0.893
เคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก)	=====	=====	=====
การศึกษา			
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	0.965	0.933	0.726
ประถมศึกษาปีที่ 4	0.774*	1.069	0.830
สูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	0.519*	1.001	0.676
ไม่มีการศึกษา	=====	=====	=====
อาชีพ			
นอกภาคเกษตรกรรม	1.149	1.986*	1.118
ในภาคเกษตรกรรม	1.289*	1.743*	0.980
ไม่ได้ทำงาน	=====	=====	=====

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	การเลือกใช้วิธีรักษาพยาบาล		
	ไม่ได้รักษาเปรียบเทียบกับ แบบแผนปัจจุบัน	ซื้อยากินเอง เปรียบเทียบกับ แบบแผนปัจจุบัน	แบบแผนโบราณ เปรียบเทียบกับ แบบแผนปัจจุบัน
	odds ratio	odds ratio	odds ratio
เขตที่อยู่อาศัย			
เขตเมือง	0.682*	0.983	0.847
เขตชนบท	=====	=====	=====
ปัจจัยเสริมความสามารถในการ รับการรักษา สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล			
ได้รับ	0.806	0.513*	1.153
ไม่ได้รับ	=====	=====	=====
ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการเจ็บป่วย และอื่นๆ			
ระดับการเจ็บป่วย			
หยุดกิจวัตรประจำวัน	0.337*	0.394*	0.605*
ไม่หยุดกิจวัตรประจำวัน	=====	=====	=====
การตรวจร่างกายประจำปี			
เคย	0.375*	0.482*	0.537*
ไม่เคย	=====	=====	=====
R ² =	0.099		
จำนวนตัวอย่างที่ไม่ถ่วงน้ำหนัก =	14,030 ราย		

===== หมายถึง กลุ่มอ้างอิง

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05